

NAŠA MISEL

Leto III.

OMLADINSKI KULTURNO - POLITIČNI LIST

Štev. 7 (40).

Izhaja štirinajstdnevno

V Ljubljani, dne 15. februarja 1938

Celoletna naročnina znaša 18 Din

Ljubljana, 15. februarja 1938.

Čas, v katerem živimo, bo v bodočnosti zgodovina razvoja socialnih odnosov sigurno označila kot dobo četrtega razreda za priznanje in enakopraven položaj v človeški družbi. Sodobna civilizacija, posebno tehnika, ki je omogočila skrajšanje delovnega časa brez škode za višino produkcije, in moderne metode razširjanja kulture so omogočili pridobivanje višjih duhovnih dobrin tudi tistim skupinam poedincev, kateri so bili do tega trenutka popolnoma zavzeti samo s skrbjo za svoj vsakdanji kruh. Borba za golo fizično existenco jim je onemogočala vsak polet v onih področjih, ki niso imela neke neposredne zveze z njihovim vsakdanjim delom.

S tem še ne pravimo, da datira borba proletariata šele od včeraj. Vršni se že od davnine. Zasedimo jo že ob početkih zgodovine in celo prej, ako razumemo pod tem pojmom borbo vsakokratnih od dela lastnih rok živečih skupin čije smoter je bil zboljšanje socialnih in materialnih življenjskih razmer. Toda ta borba ni vse do danes imela onih objektivnih predpogojev, na katere bi lahko opirala svojo vero v uspeh. Tu mislimo v prvi vrsti na stvarno duhovno in kulturno enakopravnost ali morda celo nadmoč upirajočega se razreda napram vladajočemu razredu. Bežen pogled na sodobno literaturo, likovno umetnost, politiko itd. nam dokazuje, da to danes že obstoja v večini evropskih držav. Radi tega smatramo, da so pravilna vsa tista stališča, ki mislijo, da je razvoj dosegel svojega zrelišča in je samo od, skozi prizmo zgodovine gledano, majhnih razlik v razvoju in s tem tudi v socialni strukturi poedinih držav odvisno, kje in kdaj bo v določenem slučaju položaj zahteval svojo rešitev.

Pri nas odnosi še niso tako zaostreni, kot je to v zapadnih pretežno industrijskih državah. Imamo pač to srečo, da še vedno prevladuje kmetijski konzervativni element. Toda to nam ne sme dovoliti, da bi, opirajoč se na to činjenico, zahtevali od države kot predstavnice skupnih narodnih interesov, naj vodi neko konzervativno socialno politiko. Baš nasprotno. Izkoristiti moramo čas, ki nam stoji na razpolago in na radikalen način prepričati, da bi tudi pri nas prišlo do one zaostrenosti in borbe, katera je že drugod povzročila toliko škode ter na krvav način izsilila rešitve, ki so vse prej nego v skladu z organskim pojmovanjem družbe in iz tega izhajajočimi načeli.

Zato nas posebno boli, ko vidimo, kako malo se naši, posebno gospodarski, krogi zavedajo svojega položaja. Iz tega so se tudi porodile pričujoče misli, za desnico fantastične, za levico premallo realne. Služijo naj nam kot neke vrste osnovna točka, iz katere bi morala izhajati mlada generacija, razvijajoč svoj socialni program.

Pod imenom Francoska revolucija čisto razumemo ono dolga desetletja trajajoče razdobje, tekom katerega si je v nizu borb tedanjih tretji sloj, meščanstvo, priborilo svoj današnji položaj. Pogled nazaj nam jasno kaže, da takrat niso

pomagali nobeni kompromisi. Oni so bili sposobni končen rezultat zavleči, nikakor pa ne prepričati. Lep primer nam daje razvoj konstrukcije angleške spodnje zbornice in njena borba z domom lordov, čeprav zavzema angleški parlamentarizem z ozirom na evropskega, popolnoma zasebno mesto in jih nikakor ne moremo istovetiti. Vedno širši je bil krog poedincev, ki so imeli volilno pravico, za volitve v spodnjo zbornico in vedno večje so bile pravice spodnje zbornice.

Borba je povsod končala z zmago nastopajočega tretjega sloja. In to je najvažnejše. Ni bilo plemstvo tisti element, ki bi določal, koliko svojih pravic je pripravljeno deliti s svojim tekmečem. Glavno vlogo je igral upornik. In ker je predstavljal močnejšo, mlajšo in revolucionarno socialno silo, mu je bila zamčena zmaga nad že senilnim in preživelim plemstvom. To je nauk, katerega ne smemo prezreti.

Akcija tretjega sloja je imela v sebi močno poudarjen politični moment. Zahravelo se je v prvi vrsti politične pravice. Baš nasprotno temu pa ima borba četrtega sloja, proletarijata, v prvi vrsti gospodarski program. Razvoj gre za tem, da zagotovi toliko proglaševano enakost, svobodo in pravico, v čeprav nekoliko okrnjeni obliki, vsem ne pa samo nekaterim. Delavec noče ostati v tovarni v položaju enakem onemu stroju, ali pa celo podrejen stroju (Taylorizem s svojo delovanju stroja podrejeno mehanizacijo delavčevih kretenj). Zavedel se je, da je človek istotako kot njegov gospodar in začel je borbo za priznanje tega svojega človeškega dostojanstva z vsemi posledicami, ki so s tem pristinjanjem v zvezi.

Tudi ta borba ne pozna kompromisov. Polovične rešitve se bodo nujno pokazale kotčasne. Trajna bo samo tista rešitev, ki bo uspela stvarno pridobiti in zadovoljiti nastopajoči četrti sloj. Proletariat predstavlja v današnji razpodelitvi socialnih sil ono motorno silo, ki je vzrok pojavljajočega se nemira. On je tisti, ki potiska voz razvoja naprej. Iz tega sledi, da je od njega in njegovih upravičenih zahtev odvisno, kakšno naj bo tisto novo stanje, katerega bomo lahko v bodočnosti smatrali za vsaj realno trajno.

Rekli smo upravičenih. Kajti čim bi postavil kake neupravičene zahteve, bi sicer morda vkljub temu zmagal, toda izzval bi ostro reakcijo pripadnikov vseh ostalih slojev in njegov poraz bi bil prej ali slej zajamčen.

Ena izmed takih zahtev je n. pr. teorija o diktaturi proletarijata. Ona negira medsebojno zavistnost, oziroma večjo ali manjšo enakovrednost poedinih slojev. V njej je zastopan princip pravice močnejšega, ki bi dosledno izvajanje res dovedel do socialne nivelizacije, toda to ne bi bila nivelizacija na srednjo, temveč na najnižjo stopnjo. Izvedena bi bila totalna proletarizacija in z njo bi prišlo do absolutne veljave vse tiste negativne strani delavčevega položaja, proti katerim se ta isti delavec danes prav za prav bori. Želja za enakostjo, pa čeprav enakostjo v suženjstvu, je

Neosnovani očitki

V debatah z nasprotniki nacijonalizma često doživimo, da se vse zlo in vsi izrodki današnje družbe knjižijo v njegovo breme. Pavšalno se obsoja nacijonalizem radi stanja doma in v svetu. Nacijonalizem naj bi bil kriv, da se nekje uničujejo ogromne količine dobrin z zažiganjem in metanjem v morje, ko istočasno vlada drugje največja lakota, nacijonalizem naj bi bil odgovoren za raztrgane in skoraj gole brezposelne in za milijone vredne toalete dolarskih princes, ki se cinično in izzivalno stavlja proti vstopni celo na ogled, nacijonalizem za vso bedo in siromaštvo množice in razkošno bogastvo poedincev, za kričeče nesoglasje med delom in zaslužkom... za vse nacijonalizem, za vso nekulturnost in asocijalnost našega časa. Nacijonalizem naj bi bil orodje vsemogočih kulturnih in socialnih reakcij, ideja vseh močnih, nazadnjaških, saturiranih in zadovoljnih, po marksistični terminologiji »buržujskih« plasti. V svoji fašistični obliki naj bi bil zadnje pribelžališče individualnega liberalnega kapitalizma...

Za vse to naj bi odgovarjala in to naj bi bila ideja, ki brez ozira na desno in levo stremi, da v najvišjem interesu nacijonalne celote ustvari na temelju absolutne pravičnosti in poštenosti dostojno in koristno sožitje vseh stanov, zlasti pa dela in kapitala. V gornjem duhu ustvarja spretna propaganda predsodke, katerim podležejo vsi tisti, ki ne znajo ločiti med resnično vrednostjo ideje, njenimi resničnimi pristaši in med tistimi, ki poskušajo, da jim posluži kot sredstvo za zadovoljitev ali čuvanje ozkih, osebnih interesov.

dokaz obupa, ne pa tvornosti. Za kaj takega se mi ne moremo navduševati.

Naloga mladih generacij je, da teže za poboljšanjem položaja danes najbolj zapostavljenega četrtega sloja. Vse njegovo delo pa mora v tem pogledu imeti v sebi jasno vidno usmerjenost navzgor. Če nam 4000 let zgodovine govori, da je bil srednji sloj vedno najbolj zdrava in s svojo usodo zadovoljna socialna skupina, je malo verjetno, da nam bo 4001. leto dokazalo nekaj nasprotnega. Zunanji življenjski pogoji se izpreminjajo s precejšnjo naglico, medtem ko se človeška psiha v svojih globinah izpreminja zelo počasi. Zato ne postavljamo za svoj ideal proletarizacijo celokupnega naroda, temveč dvig njegovih nižjih plasti na neko višjo stopnjo, ki bo po svojih socialnih in gospodarskih pogojih dala vsem poedincem možnost, da se povzpnejo do položaja srednjega sloja.

Seveda bi izvajanje takega programa naletelo na odpor v vrhovih današnje družbe. Kajti istotako kot je potrebno povzdigniti vse, kar je zaostalo, je potrebno posekati tisto, kar je v svojem razvoju odšlo predaleč, se razrastlo, tako, da duši in onemogoča rast vsemu, kar se nahaja v njegovi okolici. A končno besedo o tem, kaj je in kaj ni dobro, bo lahko rekel vsakdo prej kot pa tretji umikajoči se sloj (tu mislimo na pri-

Tudi pri nas nosi nacijonalizem težko breme očitka, da je eksponent kapitalizma in vseh z njim povezanih interesov, da je slepilo, ki čuva korist maloštevilnih, da živi od njih sredstev, da je kupljena ideja. V resnici pa ni naš nacijonalizem — izzamemo »častne izjeme« — nikdar živel in ne živi od naklonjenosti teh maloštevilnih in močnih, ki ga niso nikdar brezpogojno usvojili do zadnjih posledic, ki niso nikdar zanj delali in trpeli, temveč je živel in živi od naše revščine, tiste borbene, požrtvovalne do samozatajevanja, ki si od ust odtrga če treba, na preganjanje in kazni pripravljene revščine, od naših mnogoštevilnih malih ljudi z globoko, živo nacijonalno vero. Kolikor nacijonalizem živi in velja, živi in velja iz svoje lastne, notranje, absolutne moči, razumskega prepričanja in čustvene prirčenosti njegovih pristašev. Nacijonalizem ne živi od materialnega, nego moralnega bogastva, kajti naklonjenost močnih ni v nikakem sorazmerju z idealizmom malih.

Krivični in neosnovani so spriči tega gornji očitki in iz njih izvirajoči predsodki. Mi obsojamo tiste, ki obdolžujejo, in tiste, ki zavračajo nacijonalno idejo samo zato, ker si jo tudi nevredni lastijo, da se z njo okoristijo in zavarujejo, ki z njo trgujejo. Pomnimo, da ni nihče pristaš nacijonalizma, kdor ne potrdi vere vanj z dejanjem in da se zato njegovi grehi nacijonalni misli naprtiti ne morejo.

Vsem, ki resnično verujejo in delajo za nacijonalno idejo, se vsiljuje naravna in logična dolžnost, da jo osvobodijo vseh predsodkov ustvarjajočih špekulantov, ki jo vedno samo zlorablja, zlo-

padnike njegovih višjih, posebno gospodarskih krogov), čigar položaj je danes tak, da bo v prihodnosti kvečjemu izgubil mnoge stare, nikakor pa ne pridobil neke nove pravice. O tem si moramo mi mladi, bodočnosti pripadajoči, biti na jasnem. Tu ne pomagata nobena sentimentalnost, tako kot ni francoskemu plemstvu v revoluciji pomagalo sklizevanje na stare, porumenele, na pergamentu pisane in s pečati opremljene dokumente.

Četrti sloj terja svojo pravico. Ne želi milosti in z njo se ne bo zadovoljil. Socialna reforma, ki ne bo temeljito posegla v vprašanje delovnega odnosa, razdelitve dohodka in v problem lastnine ne bo odpravila škodljivih vse češče se pojavljujočih pritiskov. Tudi najhujši kapitalisti priznavajo upravičenost zahtev po ureditvi delovnega odnosa, ki naj postavi delojemalca v enakopraven položaj napram delodajalcu. A s tem stvar še ne bi bila rešena. Spoznali smo, da pripada v današnjih socialnih trenjih, analogno kot je to bilo vedno v preteklosti, inicijativa nastopajočemu borbenejšemu četrtemu sloju in on ne bo zadovoljen prej, dokler ne bo dosegel poleg reforme delovnega odnosa tudi reformo današnje razdelitve dohodka in pojmovanja lastnine.

rabljajo tudi takrat, ko zanjo »žrtvujejo«, kajti »žrtvujejo« samo toliko, kolikor so jih zanesljivi računski prepričali, da se bo investicija bogato obrestovala.

Doslej je nacijonalizem zmagal predvsem kulturno in politično. Sedaj stopa z vso doslednostjo v socialno fazo, v kateri bo ideja nacijonalne, socialne in gospodarske solidarnosti odstranila vsa krivična nasprotstva v narodu. V tej fazi se bo moral tudi kapital lojalno vključiti v sistem nacijonalne družbe in dokazati, da ne izpolnjuje v obliki drobtin in miloščine svojih dolžnosti do nacijonalne misli. Podpore nacijonalizmu ne bodo smele biti cenena odkupnina za dovoljenje ali toleriranje socialnih krivic. Kapitalu ne bo smela biti resnična nacijonalna družba samo manjše zlo, za katerega se je odločil samo zato, ker mu je pretilo večje. To bi bila nova neiskrenost in nova špekulativna začasna rešitev, ki bi se maščevala na enih ali drugih.

Mi priznavamo potrebo in pomembnost kapitala v nacijonalni družbi in go-

spodarstvu, hočemo pa in zahtevamo, da postane nacijonalen ne samo po poreklu njih lastnikov, temveč predvsem tudi nacijonalen po svoji mentaliteti in funkciji. To se pravi: socialen in požrtvovalen ne zaradi sile, nego iz lastne uvidenosti in pobude. Slabo bo, če bo moral to uveljaviti razvoj proti sleposti in zakrknjenosti z vsemi svojimi sankcijami.

Mi mladi gremo v dobo, ko bodo morali pasti vsi predsodki, ki škodujejo nacijonalizmu. S svojim socialnim podarstvom mora postati nacijonalizem vera tudi vseh danes lačnih in raztrganih, ki se v znak protesta proti nezasluzeni usodi vdajajo mamili utopističnih socialnih ekstremov. Pasti bo moral tudi absurd, da nekateri stradajo in prezebajo, čeprav je nakopičenih toliko dobrin, da bi lahko človeštvo živelo več let s prekrizanimi rokami, varno in brezskrbno pred vsemi elementarnimi nevarnostmi!

SVOBODNA TRIBUNA

Danes objavljamo daljši članek, ki obravnava temo naše ankete: ali je naša omladina zadostila dolžnostim, ki so ji naložene.

Uredništvo.

Otvoritev rubrike »Svobodna tribuna«, s katero je »Naša misel« po dobri zamisli načela reševanja ne samo akademskih, kot bi to mogoče izgledalo iz zadnje številke, ampak, mislim, splošnih aktualnih problemov sedanjega časa, tikajočih se predvsem naših prilik, po katerih bo mogoče sodelovanje prav vsem, bo gotovo prineslo precej novih pogledov na vprašanja, ki so se mogoče že tretirala, pa ne v dovoljni meri, ali pa s premajhnim poglobljenjem v vzroke istih in kar je še važnejše, s premajhnim oziranjem na to, da se postavijo konkretni predlogi za njih sanacijo.

Vprašanje, ki se ga hočem po stavljenu anketi dotakniti, je po svoji obširnosti, ki na prvi pogled niti ni tako očitna, tako pomembna, da bi bilo potrebno brez dvoma več člankov, da bi ga razbistrili z vseh strani. Dotakniti se ga hočem kljub temu in pri tem pokazati vsaj v glavnem na vse tiste točke, iz katerih bi se ga dalo tretirati in reševati.

Če si hočem prihraniti končni resumé vseh ugotovitev, ki bi se nabrale v teku članka, lahko mirne duše že takoj v uvodu postavim trditev, da

današnja mladina (v prvi vrsti mislim akademsko; držal se bom tega v celem članku) ni zadostila pričakovanjem, ki so se stavila nanjo, niti to v doglednem času ne bo,

dokler se temeljito ne izpremeni prilike, v kakršnih živi ter se ne izpremeni način nje vzgoje — oboje v smislu, ki bo razviden iz naslednjega razpravljanja.

Če je ostra kritika kot posledica avtokritike kje na mestu, potem je in mora biti, če hočemo boljših prilik, sigurno tukaj. Vem in trdno sem prepričan, da se marsikdo z mojim mišljenjem ne bo strinjal, da bodo gotove grupe akademске mladine mogoče vzdignile svoj glas v obrambo svoje »aktivnosti«, toda to ne moti.

Današnja akademska mladina se rekrutira iz vseh slojev našega naroda, kar je seveda popolnoma pravilno. Vendar pa pridemo pri tem takoj do ugotovitve, ki nikakor ni razveseljiva, namreč, da se rekrutira mladina popolnoma na splošno, t. j. brez kakršnekoli kvalifikacije za visoko šolo, ki bi bila brez dvoma nujno potrebna. Ne da bi se hotel spustiti pri tem v vprašanje organizacije današnje srednje šole (o tem par misli na drugem mestu!), lahko postavim kratko ugotovitev,

da je srednješolsko izobraževanje in tkz. matura vse premajhen dokaz usposobljenosti, pravice in možnosti, da dijak presedla na univerzo,

kjer si v ogromni večini primerov ne poišče svojega življenjskega študija po

zrelem upoštevanju svojih zmožnosti za eno ali drugo stroko, ampak bolj slučajno, kakor nanesejo trenutne prilike. Da se potem v vsem njegovem študiju in kasneje ob izvrševanju poklica ter v njegovem najnem udeleževanju kažejo (seveda prepozno) pomanjkljivosti, je po gornjem jasno. Problem hiperprodukcije inteligenčnega naraščaja, ki se je in se še tolikokrat tretira iz raznih vidikov, je ena izmed posledic tega brezglavega študiranja na univerzi.

Problema hiperprodukcije inteligenčnega naraščaja ni, celo pomanjkanje po inteligenci se kaže na vseh poljih, obstaja pa problem hiperprodukcije kvaziinteligentnega naraščaja,

ki je res jako pereč in ki bi se ga dalo na način, o katerem mislim še spregovoriti, seveda ne popolnoma odpraviti, pač pa gotovo precej zmanjšati in omiliti.

Jasno je, da se je temu skušalo priti v okoliščinah ne samo pri nas, ampak tudi v drugih državah. Vsi poizkusi, ki so sloveli na uvedbi tkzv. numerus clausus-a pa so se seveda morali izjaloviti, ker so predstavljali le omejitve števila slušateljev, niso pa imeli v vidu njihovih zmožnostne selekcije, izključitve nesposobnih, pa bilo dobro ali slabo situiranih. Ne bi se hotel spustiti v obširno tehnično stran rešitve tega vprašanja, postavljam pa načelno najno rešitev istega. Način je lahko takšen ali takšen, glavno je, da zadeva bistvo, t. j.

ne oziraje se na socialni položaj bodočih akademikov, ki ne more in ne sme biti kriterij za selekcijo pri sprejemu na univerzo, je nujna uvedba te selekcije.

To bi bila ena izmed rešitev splošnega značaja za popboljšanje kvalitete akademske mladine, za popboljšanje tudi onega, kar danes nedostaja: resnih in zavednih kulturnih delavcev, ki jih je sedaj jako malo in ki bi zadostili temu, kar se od njih pričakuje, česar pa oni ne nudijo in tudi nuditi ne morejo.

Razrvane prilike našega javnega življenja, pa tudi svetovni kaos, ki meče svoje sence na nas, je prav tako eden izmed razlogov anomalnega priseganja na avtoritete, po drugi strani njih popolno zmetavanje nikakor ne more dajati koristnega vzgleda našemu študentu, kako naj se odloči, v kaj naj veruje, kje je njegova pot, posebno, če računamo s popolnoma povprečnim človekom. Pomanjkanje idealov ali pa kratkovidnost, da se jih ne vidi, dasi obstoje, je vzrok ogrevanja danes za to, jutri za drugo. Priznavam: tek življenja je danes tako silen in razvraten, da v njem najde pravo pot le oni, ki je močen. Kdor pa šele išče in tipa krog sebe, navezan sam nase, brez prave prejšnje vzgoje, vplivan velikokrat od tujih, uvoženih vplivov, bo tež-

ko zadel pravo. Čuje se, da pri nas v Jugoslaviji nimamo ničesar, na kar bi bilo važno polagati pažnjo in kar naj bi služilo kot ideal mlademu človeku. Kako smešno! Gotovo, to so politični separatistični in destruktivni vplivi, toda — ali ni baš mladina ona, ki bi jo bilo treba vzgajati daleč od vplivov dnevne politike?

Ne interesi dnevne politike, nacionalno-politični interesi morajo biti tisti, v katerih bo mladina našla dovolj polja za udeleževanje.

Zavedanje dolžnosti do naroda in države ter delo v tem pravcu naj nadomesti brezplodno ubijanje časa za nebroj nekoristnih stvari! Če je danes ugled akademika padel, kar je dejstvo, je to radi tega, ker se akademik ni zavedal svoje dolžnosti do naroda, ker je izgubil smisel zanj, postal »izkoreninjenec« (»Slovenec« naj ne zameri, če ukradem to besedo iz njegovega leksikona) in ga je zato zavrnil tudi narod, ki je od nje pričakoval, pa ni ničesar dobil.

Tudi študij ima velik vpliv na zadržanje našega akademika. Ne študij sam kot tak, ampak prilike, ki ga silijo, da čim prej doštudira, to se pravi, da se zarije ves le v knjige, iz katerih črpa znanje svoje stroke (v koliko, je drugo!) ter izgubi pri tem svoj najlepši čas, ne da bi se mogel posvetiti tudi čemu drugemu, vprašanjem in problemom, ki se ne tičejo samo njegove stroke, ampak — življenja. Zanimanje za prilike, v katerih živi naš narod (ne samo del naroda!), hotenje spoznanja vseh njegovih tegob in potreb, je eden izmed nujnih pogojev za sanacijo neaktivnosti akademske mladine.

Žalostno je, a vendar dejstvo, da naša mladina živi le v ozkem krogu eventualnega poznavanja prilik svoje najbližje domovine, ko ji je ono, kar je čez hrib, skoro popolnoma neznano.

Če iz tega sledi ves pesimizem ocenjevanja prilik v najožji domovini, medtem, ko se v ostalih delih hočejo videti potoki medu, je to le ugotovitev žalostnega pojava popolne omejenosti. Če kdo, bi moral akademik poznati prilike v vsej državi, da bi potem mogel pravilno ocenjevati prilike v najožjem delu nje in stavljati eventualne zahteve v smislu teh dognanj, če bi bilo potrebno, ne pa v smislu kvaziugotovitev političnih demagogov. (Za splošno spoznavanje položaja v drugih delih države, je postavljen zanimiv predlog univ. profesor dr. Jovan Erdeljanović v razpravi: *Koju čemu kulturo: srpsku ili jugoslovensku* — »Krug«, št. 2 od 29. jan. 1938, ki predlaga študiranje ne samo na eni izmed naših univerz, ampak na večih.)

Naenkrat narediti konec nemogočemu položaju je nemogoče. Postopno izpreminjevanje prilik tekom časa bi šele utegnulo imeti ugodne posledice na tem polju. Začeti je treba kovati železo takrat, ko je mehko, t. j. vzgoja od detinskih let dalje, preko osnovne in srednje šole, ki je danes neenotna in razbita, neodgovarjajoča zahtevam, ki bi se morale staviti nanjo s stališča narodnega in državnega edinstva, bi morala biti popolnoma izpremenjena. Le na ta način si lahko mislimo izboljšanje, ko bo akademik zopet dobil tisti ugled, ki ga je zapravil, a bi ga moral imeti, to pa bo takrat, ko se bo zavedal, da leži na njegovih ramah kot inteligenta prevažna naloga dela za narod ter bo temu zavedanju vzporedno usmeril svoj korak.

B-O.

CISTI POJMI

Resničen dogodek

Pri čaši vina sedita dva katoliška duhovnika. Razpravljata o dnevni politiki (kaj bi drugače pač mogla?!). Zazdi se enemu, da njegov sobesednik o gotovih stvareh nima tistega mnenja, katerega bi moral imeti (!). Zato mu reče: »Čudim se, da nisi istega mnenja, kot jaz. Kje je vzrok?« »Dragi moj, jaz berem poleg »Slovenca«, »Bogoljubca« itd. pač še druge liste!« »Seveda,« se razhudi na to prvi, »potem je jasno! Jaz berem samo »Slovenca« in imam zato vedno čiste pojme!«

Pogrebna psihoza

U Ljubljani izlazi, s vremena na vreme, list pod nazivom »1551 — akademsko glasilo za univerzno in javna vprašanja«. »Naša misel« je taj list pomenila jedanput i to onda kada je izašao prvi broj, dakle po hroničarskoj dužnosti. To je bilo u oktobru 1936. Otada pa do danas izašlo je dvadeset brojeva »1551« ali mi nismo bili u mogućnosti da još šta o njemu govorimo jer jedina reakcija koja se ukazivala posle čitanja stubaca »1551« bile su — suze. Prvo što su nas uvek duboko »tronjavali« neuspeli pokušaji »napada« na »Našu misel« i, drugo, zato što je nesrećni »1551« pravi pogrebni list. Daleko od nas svaka pomisao da zbijamo šalu; naprotiv, nama je ozbiljno žao kada vidimo kako grupa mladih ljudi, takoreći u punom cvetu mladosti, sve svoje snage troši u beskonačnim i šturim jadikovkama.

Kojugod stranicu tog žalosnog lista otvorite — svuda sam plač, plač i plač. Ako sudite po »1551«, izlazi da su Sloveni narod koji stenje pod najtežim jarmom. Nijedan narod na svetu nije toliko nesrećan koliko slovenački i ni kod jednog nisu nesreće toliko mnogobrojne. Slovenački je narod ugrožen i spolja i iznutra. Spolja jer »ima med vsemi narodi najbolje ogrožen košček zemlje v Evropi« (broj I/I), i iznutra jer »med tem ko je drugie v imenu naroda in z narodom meščanstvo v svoji mladosti rušilo Bastilje, ni slovensko meščanstvo izvedlo svoje naloge kot voditelj ljudstva« (br. I a/II). Da, slovenačko građanstvo nije izvršilo svoju dužnost; nego je, dakako, dragi bog naravio čudo te se je malo slovensko pleme moglo održati u moru germanstva. Slovenačko građanstvo s tim nema nikave veze, naravno. Ali, to samo uzgred. »1551« ide i mnogo dalje. On veli da je došlo vreme kada treba postaviti pitanje o biti ili ne biti Slovenaca. »V teh (zadnjih) letih se je bolj kot kdajkoli ostro postavilo vprašanje eksistence slovenskega naroda, in to povsem odprto in načelno...« (broj 2/II od 4. 2. 1938).

Omladina koja postavlja pitanje opstojanja svojeg naroda! Taj fenomen je, koliko znamo, potpuno usamljen, čak i onda ako uzmemo da je pitanje postavljeno čisto hipotetički. Međutim, pitanje je postavljeno, kao što se vidi, sasvim kao činjenica o kojoj treba raspravljati. I pogrebni list »1551« o tome i raspravlja, nekom mazohističkom nasladom govori o »dejanjih, ki so čisto sistematično zavirala in onemogočala razvoj slovenskega naroda v kulturnem, zlasti na gospodarskem in političnem pogledu...« (Ibid.); »Dejanja«, doduše, ne navodi ali taj mučenički ton dosledno zadržava kroz sve brojeve, sve članke i sve vesti. Uvek nalazi razloge za plakanje i naricanje, večito jadikuje nad »krivicama« i duboko je uvređen (nov razlog za plakanje) što niko s njim ne plače.

Naravno da bi nama, konačno, moglo biti sasvim svedjedno da li ovaj žalosni »1551« uzdiše ili ne. Ali, nas zanima psihologija omladine. Pratimo sve pojave omladinskog života pa je prirodno da ne možemo proći ni pored ovog kurioziteta. Pogrebna psihoza koja se ovde očituje predmet je naše pune pažnje. Zanima nas ova omladina koja je svojim stavom toliko beskrajno daleko od svake omladinske vitalnosti i oduševljenja da se, u stvari, i ne bi smelo govoriti o omladini. To je neki katastrofalan gubitak vere u sebe, neko kataklitičko raspoloženje koje nije posledica doživljenih razočarenja nego čudan aprioran stav prema životu. Izgleda nam sve to kao neki začarani krug iz koga nema izlaza: »mali narod na ogroženem koščku zemlje«, »okrnjena univerza«, »mali narod«... i tako u beskonačnost.

Ne mislimo da je zadatak akademske omladine da širi samoubilačke teorije. I mi smo često, i o mnogim pitanjima, bili skeptičnog mišljenja: ali, ni u snu nam nije padala na pamet da otuda odmah izvodimo zaključak da je ceo naš opstanak u pitanju. Takvo zaključivanje je poseban patent pogrebnog društva »1551«.

RAZPUSTITEV DRUŠTEV

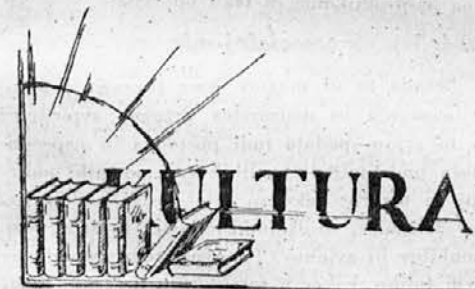
Banska uprava Dravske banovine je dne 31. I. 1938 razpustila Klub jugoslovenskih akademikov iz Trsta, Gorice in Istre, dne 5. II. 1938 pa Jugoslovensko napredno akademsko društvo »Jadranc«.

Obema društvoma je policija zapečatila prostore ter zaplenila društveni arhiv in imetje.

Nimamo namena, da bi obširno razpravljali o pomenu J. N. A. D. »Jadrana« ter o njegovi vlogi, ki jo je igral na univerzi ter v javnem življenju. Poudarjamo le, da je bil »Jadranc« najstarejše akademsko društvo v Jugoslaviji (osnovan l. 1919. kot naslednik dunajske »Slovenije«, ki je bila osnovana leta 1869.), ki je bilo znano po vsej Jugoslaviji, pa tudi izven njenih mej. Kot jugoslovenski akademski klub je bil edini, ki je vzdrževal stike z vsemi drugimi univerzitetnimi klubi v vsej državi in inozemstvu. O njegovi vlogi ob priliki organiziranja ljubljanskega kongresa nacionalne akademske mladine ter Saveza jugoslovenskih nacionalnih akademskih organizacij so naši čitatelji itak že obveščeni, prav tako o vseh njegovih številnih akcijah (med ostalim naj omenimo obširno akcijo na Kočevskem, ki jo je mislil nadaljevati tudi letos), ki jih je tekom svojega obstoja sprodel.

Vsak nadaljni komentar bi bil nepotreben. V naslednjem priobčujemo razpustitveni odlok gospoda bana.

Pisali smo danes malo opširneje o ljubljanskem pogrebnem listu jer su nas poneki prijatelji pitali šta mislimo o tom neobičajnom fenomenu. Smatramo da je sada razumljivo zašto nikada nismo ulazili u polemike sa »1551«: šta da odgovaramo ljudima koji od samih jadikovki ne vide stvarnost! Možemo razgovarati sa čovekom koji nije našeg mišljenja ali koji, ipak, ima neke ideje i želi da ih ostvari: ali, žalimo, ne nalazimo za potrebno da se preterujemo sa fakirom koji se zagledao u svoj pupak.

PREISKOVALNI SODNIK O SARAJEVSKEM ATENTATU

(Leo Pfeffer: *Istraga u sarajevskom atentatu*; Zagreb, Založba »Nove Evrope«, 1938.)

Pretekli mesec je izšla v latinični izdaji knjiga Lea Pfefferja, bivšega preiskovalnega sodnika sarajevskega okrožnega sodišča, kateremu je bila v zgodovinskem letu 1914. poverjena preiskava o atentatu na prestolonaslednika A. O. monarhije nadvojvodo Franca Ferdinanda in njegovo soprogo Sofijo.

Pisec, ki živi sedaj kot upokojeni sodnik v Karlovcu, poudarja v uvodu, zakaj se šele tako kasno oglašja s svojimi prispevki k tej toliko razpravljani stvari. Potreboval je toliko časa, da je mogel vse burne in naglo se razvijajoče dogodke ob izbruhu velike vojne popolnoma nadosebno in objektivno doživeti, kajti njegovo privatno življenje in karijera sta tako tesno povezana s to preiskavo, da bi vsaka prenapetost mogla škodovati objektivnemu obrazu podane slike.

Prednost knjige je tudi ta, da z nikomer ne polemizira in se tako nikdar ne

Kraljevska banska uprava dravske banovine
II/2. št. 611/2

Ljubljana, dne 3. februarja 1938.

ODLOČBA

Na osnovi § 1 zakona o društvih, shodih in posvetih razpuščam »Jugoslovensko napredno akademsko društvo »Jadranc«, katerega pravila je odobrila bivša deželna vlada za Slovenijo, poverjenstvo za notranje zadeve, z odlokom št. 1340/pr. z dne 7. 2. 1920, ker se je kot nepolitična organizacija udejstvovala tudi politično ter je s tem preokročila svoje statutarne delovne področje.

Zoper to odločbo je dopustna pritožba na ministristvo notranjih poslov, katero bi bilo treba vložiti pri kr. banski upravi dravske banovine v Ljubljani v 15 dneh, računano od dneva vročitve. Pritožba, ki mora biti kolkovana s 30 Din v smislu § 11 zakona o društvih, shodih in posvetih, nima odločilne moči.

Razlogi

Po svojih pravilih je »Jugoslovensko napredno akademsko društvo »Jadranc« nepolitična organizacija, ki si je nadelala nalogo, da zbira jugoslovensko akademsko mladino, ji nudi sredstva za samovzgojo in prilžnost za medsebojno vzgojo v smeri k pravi splošni izobrazbi, da skrbi za vzgojo članstva in da se člani pripravijo za splošni poklic, da proučujejo kulturne, politične, gospodarske in druge probleme, da doprinaša k napredku jugoslovenskega naroda in človeštva ter se bori proti vsakemu konservativnemu stremljenju iz § 2 pravil.

Ugotovilo pa se je, da je delovanje »Jugoslovenskega naprednega akademskega društva »Jadranc« v Ljubljani prešlo na politično polje. To se je pokazalo na prireditvi imenovanega društva pod nazivom »Slovanski večer« dne 15. I. 1938 na Taboru v Ljubljani. Po pozdravnem nagovoru je predsednik društva cand. phil. Mlakar imel slavnostni govor, v katerem je zašel na politično polje in je kritiziral zunanjo politiko kr. vlade. Dobešedno je med drugim govoril sledeče: »Resnica je, da se smemo prijateljsko vezati le z državami, ki so se izkazale napram nam kot prave prijateljice tudi v velikih stiskah; ki so nam stale ob strani v veliki in težki borbi za neodvisnost, nikakor pa ne z državami, ki so se skozi vsa stoletja svojega obstoja borile proti slovanstvu.« Te besede so bile izgovorjene kmalu potem, ko je bil predsednik kr. vlade in minister zunanjih poslov na službenem obisku v Rimu, in v času, ko je bil predsednik kr. vlade in minister zunanjih poslov na službenem obisku v Nemčiji. Jasno je, da so bile naperjene proti tem aktom in smeri kr. vlade ter so morale v času, ko je bilo zanimanje za te politične dogodke najbolj živo, napraviti med poslušalci posebno neugoden vtis.

Nadalje je izjavil: »Ko se je nacionalna akademska mladina prvič zbrala pod pokrovitelj-

stvom svojega kralja na prvem »Slovanskem večeru«, še ni slutila, da se bo izpovedovanje jugoslovenske nacionalne ideologije v dobi, ko se bo vršil XVII. slovanski večer, skoraj smatralo za protinarodno. Toda kljub tej resnici se mi ne strašimo naporov, niti borb, ki bi jih morala nacionalna javnost prestatiti na poti do popolne zmage jugoslovenske nacionalne ideje.« Tudi s temi besedami je društveni predsednik neopravičeno kritiziral postopanje vlade in ji predbacival, kakor da bi bila nasprotna narodnim silam.

Ta govor, ki se je prenašal tudi po radiu, je napravil skrajno mučen vtis, zlasti ker se je vršil na svečani prireditvi, ki je bila pod najvišjim pokroviteljstvom Njeg. Vel. Kralja Petra II. in še posebno z ozirom na navzočnost zastopnikov tujih držav. S tem govorom predsednika društva in še posebno na taki prireditvi in ob navzočnosti oficijelnih predstavnikov oblasti in tujih držav se je društvo javnosti predstavilo kot organizacija, ki zasleduje izvestne politične cilje. S tem pa je dokazano, da je prekročilo svoj statutarne določeni delokrog in vsled tega je razpuščeno društvo po zakonu utemeljen.

O tem se obvešča »Jugoslovensko napredno akademsko društvo »Jadranc«, zastopano po predsedniku cand. phil. Mlakarju v Ljubljani.

Ban: Dr. Natlačen, l. r.

»POTREBE UNIVERZE KRALJA ALEKSANDRA«

V prejšnji številki smo v članku z gornjim naslovom omenili tudi gradbeni program univerze ter tam navedli, da je med ostalim projektirana tudi gradnja botaničnega inštituta. Medtem pa smo izvedeli, zahvaljujoč se ljubeznivosti g. prof. dr. Jovana Hadžija, starešine docentov za prirodoslovne panoge na filozofski fakulteti, da ni govor samo o graditvi botaničnega inštituta, ampak, da je pripravljen program in načrt (s predhodnim dovoljenjem ministristva prosvete) za pet inštitutov različnih stolic filozofske fakultete: geografski, geološko-paleontološki, botanični, meteorološki in zoološki, kateri služijo deloma tudi potrebam tehniške fakultete. Načrt je izdelal g. prof. arh. Ivan Vurnik.

Treba je omeniti, da bi predstavljala zgraditev poslopja za te prirodoslovne inštitute (brez katerih si seveda univerze sploh ne moremo misliti) dvojno pridobitev za Aleksandrovo univerzo: prvič pet važnih in znanstveno-strokovno uveljavljenih inštitutov bi dobilo svoje zatočišče (dočim se danes bore s katastrofalnim pomanjkanjem prostora) in drugič, z njih izselitvijo postane praznih veliko število prostorov v central-

nem poslopju univerze in jih dobe druge, prostorov zelo potrebne institucije (uprava in posebej juridična fakulteta in še drugi).

V splošnem pa se nam zdi, da se forsiranje poedinih gradenj vrši prenapetostno in da bi bilo predvsem treba obrniti pozornosti inštitutom, ki na Aleksandrovi univerzi že obstoje, ne pa onim, ki jih je šele treba osnovati. Z drugimi besedami: mislimo, da je pametnejše izpopolniti in izboljšati ono, kar že imamo, kot pa zahtevati osnovanje popolnoma novih odsekov in inštitutov.

MIŠLJENJA POLJSKOG DIPLOMATSKOG PODMLATKA

U Poljskog, pored ostalih visokih škola, postoje i takozvane Visoke političke škole (u Varšavi, Vilni i Krakovu) koje daju spremu iz političkih, diplomatskih i privrednih nauka. Možemo pretpostaviti da će se iz kadra njihovih slušalaca regrutovati budući poljski odgovorni državnici pa je zanimljivo upoznati mišljenja koja danas zastupaju i koja će verovatno zastupati i kasnije.

Nedavno je održan kongres studenata tih Visokih političkih škola u Vilni pa je, na kraju, primljeno nekoliko rezolucija iz kojih navodimo nekoliko tačaka.

Pre svega, utvrđuje se da poljska politika ima da se ravna po smernicama koje je odredio Pilsudski. To je aksiom o kome se ne debatuje.

Dalje, naročita se pominju pitanja komunizma, Danciga, židovsko pitanje, kolonialno pitanje i pitanje poljsko-litvanskih odnosa.

Komunizam se apsolutno otklanja. Naročito se ukazuje na potrebu nepopustljive i beskompromisne borbe protiv komunizma na svim poljima.

U pogledu Danciga, traži se potpuno poštovanje poljskih prava u tom gradu i podvlači se da svaki eventualni pokušaj smanjivanja tih prava ima da izazove najodlučniji, oružani otpor Poljske.

Borba protiv Židova je potrebna jer je to »neprijateljski element«. Ali, ta borba ne sme da bude surova nego se židovsko pitanje ima rešiti na jedan socialan način. Taj se sastoji u tome: treba poraditi na tome da se Židovi što brže isele iz Poljske.

Kolonialnom pitanju treba posvetiti punu pažnju jer da su Poljskoj kolonije neophodno potrebne. To stoga što, veli se, Poljska nema dovoljno sirovina.

Što se tiče poljsko-litvanskih odnosa, protestuje se protiv antipoljskih demonstracija u Litvi i traži se od polj-

(Nadaljevanje na 4. strani)

izpostavlja nevarnosti, da zaide v subjektivnost. Podaja nam v jasni in zanimivi izpeljavi ves potek dogodkov od atentata do sodbe. Poučen je zlasti tudi kratek zgodovinsko-politični prikaz prizadetih dežel; s tem čitatelja, ki one dobe ni doživel, popelje v miselnost in atmosfero poslednjih let trhle in na smrt obsojene monarhije.

Kar nas posebno zanima pri vsem problemu sarajevskega atentata in kar se da iz te knjige zelo dobro in po temeljitosti in avtentičnosti pisca objektivno dognati, je vprašanje krivde službene Srbije na tem atentatu. O tem vprašanju je v svetovni literaturi toliko pisanega, toliko pro in toliko contra, da nam je bilo to pojasnilo iz ust atentatorjev samih in iz logičnih razglabljanj najbolj merodajne in neprizadete osebe — preiskovalnega sodnika — zelo dragoceno. *Službena Srbija ni bila kriva na atentatu*. Minister Berchtold in njegovi priganjači so hoteli izkonstruirati krivdo Narodne Odrbane, ki je tedaj podpirala Pašičevo vlado. Sedaj pa je dognano, da je Narodna Odrbana pomoč odklonila in tak atentat odsvetovala, da pa se je tak atentat vkljub temu organiziral verjetno z vednostjo ali celo podporo revolucionarne organizacije, znane pod imenom »črna ruka«, ki je vodila ostro opozicijo proti Pašiču in ki je doživela svoj konec v znanem solunskem procesu med vojno. To zvezo še bolj potrjuje dejstvo, da je bil eden od zarotnikov, ki se je z begom rešil preko Črne gore v Srbijo, v tem procesu obsojen na smrt. Nadalje je tudi ugotovljeno, da je srbska vlada, ko je doznala, da se na srbskih tleh pri-

pravlja atentat na avstrijskega prestolonaslednika, skušala preprečiti odhod atentatorjev iz kraljevine, kar pa ji ni uspelo.

Ako knjiga ne bi imela nobene druge pozitivne strani, jo že samo te ugotovitve upravičujejo.

Stvarne pripombe, ki olajšujejo razumevanje knjige, in uvod je napisal urednik »Nove Evrope« M. Curčin. Knjiga po svojih tehtnih ugotovitvah zasluži vso pozornost; vzbudila bo gotovo mnogo zanimanja v inozemstvu, saj je sarajevski atentat snov, ki je vsej Evropi enako blizu, saj je vsa Evropa s krvjo plačala spletkarsko strast avstrijske diplomacije.

»NAŠA RAST« — GLASILO SREDNJEŠOLSKE MLADINE

»Kot gobe po dežju so se pojavili v zadnjih letih na raznih srednješolskih zavodih dijaški listi, bodisi pisani, bodisi tiskani s pisalnim strojem ter skromno razmnoženi. Iz tega nas je skupina dijakov spoznala, da v mladini nekaj kipi, vre in hoče na dan. Da damo duška temu njenemu kipenju in vretju, smo po dolgem razpravljanju storili smel korak naprej: začeli smo z izdajanjem tiskanega lista. Tako hočemo dati srednješolcem — tudi na meščanskih in učiteljskih šolah — prilžnost, da pokažejo, kaj znajo. Glede smeri lista poudarjamo le to, da hočemo nadaljevati tam, kjer so z delom začeli naši kladivarji že pred vojno. Morda v začetku ne bo vse tako, kakor bi moralo biti in kakor si sami želimo, vendar je začetek storjen. Sedaj je na nas vseh, ki čuti-

mo v sebi sposobnost, da list vzdržimo in ga od številke do številke dvignemo.

Javnost prosimo, da nam našega mladostnega koraka ne zameri; vesela naj ga bo in naj ga dobrohotno podpre.«

Tako se je naša »Naša rast« predstavila javnosti. Dirnil nas je velik idealizem, ki preveva našo najmlajšo borbeno edinico — srednješolce v času zapostavljanja vseh idealističnih osnov nacionalne borbe predvojne preporodske mladine. Je to dober znak, »da v mladini res nekaj vre, kipi in hoče na dan,« da nova mladina stavlja svojemu izmučenemu ljudstvu vse svoje sveže sile na razpologo v težkih časih družabne in nacionalne borbe, je pa to obenem že znak, da je tudi mladina, ki vedno bolj postaja vredna častnega in odgovornega naziva — najmlajši in najbolj neizprosni javni kritiki —, uvidela rakovo pot našega narodnega in gospodarskega blagostanja, in da hoče aktivno poseči v razvoj usodnih dogodkov s tem, da pomaga pri duhovnem preporodu nove generacije, ki naj našemu narodu pribori po že doseženem narodnem preporodu tudi gospodarski in družabni preporod Jugoslavije!

Zagotovilo teh stremljenj nove mladine naj bo njen — Župančičev motto:

»Mi, kar nas je kovačev, bomo vsi kovali, kovali svoja srca, kovali svoj značaj, kako zvene nam duše, bomo poslušali — zakaj:

Morda pa pod kladivi se nam oglasi kedaj

srce, ki v njem bo pravi bron, da pelo bo, vabilo kot zvon,

II.

Il n'y a que la liberté de penser, de parler et d'écrire qui puisse éclairer les nations, réformer les mœurs, perfectionner les gouvernements, faire fleurir les sciences et porter les hommes à la vertu.

Dumarsais.

Paris, začetkom februarja 1938.

Križa

Francija preživlja dobo krize ali vsaj kritično dobo — seveda ne tako ostro, kakor to skušajo naslikati nasprotniki vlade v tu- in inozemstvu — o tem soglašata leвица in desnica, razhaja pa se seveda pri vprašanju, kako je rešiti to krizo, ki sega na gospodarsko, finančno in socialno polje ter ima svoje posledice tudi na področju zunanje politike. O programu in politiki skrajne desnice (rojalisti itd.), ki jo na kratko lahko naznačimo kot nedemokratsko, vzpričo maloštevilnosti in majhnih šans teh grup ni vredno razpravljati. Zmerna desnica in centrum — ki sta oba razcepljena v nešteto stranic, ki so si med sabo v laseh — smatrata, da je sedanja kriza predvsem kriza avtoritete, da svoboda ne sme postati anarhija in demokracija ne demagogija in da je sedanje stanje v Franciji povsem slično onemu v Italiji ali Nemčiji pred nastopom fašizma; da je treba vzpričo te nevarnosti najprej vzpostaviti avtoriteto vlade, ki da je premajhna. To naj se doseže po mnenju nekaterih potom sestave kon-

(Nadaljevanje s 3. strani)

ske vlade da preduzme energične represalije.

U svakom slučaju, u tim rezolucijama nailazimo na odlučan duh koji se, uostalom, pokazuje i u oduševljenju kojim je kongres pozdravio odluku vojnih vlasti o uvođenju vojne obuke studenata.

Naravno da o svemu tome možemo imati raznolika mišljenja. Ali, nesumnjivo nam se nameće i ova misao: kada će se, konačno kod nas država zainteresovati za svoj podmladak? Jer, jasno je da ovaj jedinstven i, u svakom slučaju, rodoljubivi duh poljske akademske omladine (koji se, uostalom, ne ogleda samo u rezultatima ovog kongresa) nije pao s neba nego je posledica dugogodišnjeg i intenzivnog staranja merodavnih.

U jednom svetu koji se suludo naoružava, mislimo da nije sasvim mudro oslanjati se jedino na »tradicionalnu hrabrost našega naroda«.

da bomo krog njega se zbrali...

Zato bomo mi kovači kovali, trdo kovali, tenko poslušali, da ne bo med nami nespoznan, ko pride čas, ko sine dan,

da vstane, plane kladivar, kladivar silni iz nas!

Smer novemu listu je z navedenim mottom in z uvodnikom kategorično izražena. Njegova vsebina nas o tem prepričuje. Sicer je list pretežno literarno-kritičnega značaja; iz vseh člankov pa veje trdna omladinska volja »trdo kovati, tenko poslušati!« Umetnost se pričinja tam, kjer prihaja duša do izraza. Umetnost brez duše je rokodelstvo ali večšina. In naši mladi srednješolci so svoji umetnosti vdahnili vso svojo temperamentno, čutno duševno prekipevanje mladinskih dojetij in mladinskih idejnih teženj: — V nemi grozi gledamo v bodočnost, — Trpka povest, ki nam pripoveduje o bednih, od lakote blaznih ljudi... — Beda današnjih dni nam priča, da se življenje ne bo ublažilo, vedno znova kri nam bo pilo iz naših src, da bomo poginili vsi...

Preseneča nas, da prav radostno nas preseneča spričo splošne mlačnosti in nerazumljivega nerazumevanja našega narodnoobrambnega vprašanja, članek omošolca Smoleta Sergeja o zaščiti naših narodnih manjšin v tujini! Je to razveseljiv dokaz pravilno pojmovane narodne borbe, ki naj vodi k ustvaritvi Nove in Velike Jugoslavije!

Naj nam naši najmlajši borci ne zamerijo, če ne prinašamo izžrpen pregled in kritiko njihovega prvenca! Ni

Pariško pismo

centracijske vlade, ki naj gre od socialistov (komunistov nikakor ne marajo) do zmerne desnice in bi torej nadomestila dosedanjo »ljudsko fronto« z

»nacionalno fronto«.

Ta vlada naj potem, seveda »ne da bi se dotaknila temeljev današnjega socialnega ustroja«, vzpostavi ekonomsko (povečanje produkcije, aktivizacija trgovinske bilance), finančno (obramba franka) in socialno ravnovesje in poveča skrb za narodno obrambo, s čemer se bo popravil tudi ugled Francije na zunaj, ki da je zadnje čase zelo trpel.

Ta sorazmerna skromnost zahtev desnice, ki se ne drzne upirati socialnim reformam, ampak bi jih rada le blažila, izvira pač iz tega, da sedanji položaj v parlamentu izključuje vsako desničarsko večino. Pripomniti je treba, da se je podoben poskus »nacionalne fronte« nedavno tega ponesečil Leonu Blumu, ko je bil poverjen s sestavo vlade »od Thoreza do Paul Reynauda«, in je veliko vprašanje, ali je uresničenje take nacionalne fronte (do katere običajno pride le pod pritiskom skrajne sile v slučaju nevarnosti od zunaj) v bližnji bodočnosti možno in verjetno.

Leвица, sestojeca v glavnem iz socialistov, radikalov in komunistov, je dobila pri volitvah l. 1936. večino in kmalu nato stvorila iz taktično-političnih razlogov tzv.

»ljudsko fronto«

s programom (»e serment du 14 juillet«), ki je kompromis in znači nekak maksimalni program komunistov v pogledu socialnih reform. Ta ljudska fronta vlada sedaj že dobri dve leti. Kako soditi o njej?

Prvo vprašanje, ki ga je staviti, je politično-parlamentarno: ali je ljudska fronta na tem, da razpade, kakor naznanja desnica, ali pa je »aktualnejša kot kdaj«, kot zatrjuje leвица. Predvsem je treba pribiti, da ima kakor vse take fronte, že od rojstva v sebi kal slabosti: veliko heterogenost elementov, ki jo sestavlja. Borbe in napadi med njenimi strankami so se nadaljevale, ne morda vedno le zakulisno, ampak tudi javno. Posebno taktično in zvito vlogo so igrali komunisti, ki, čeprav člani fronte, niso hoteli vstopiti v vlado; tako so lahko odklanjali odgovornost za njene polome in si lastili delež na njenih uspehih. Pomisliti je treba tudi, da stoji radikali, ta jakobinska, »najbolj francoska« stranka srednjega sloja z gibkim programom, ki se lahko prilagodi vsa-

to sploh naš namen! Nakazati smo zgolj hoteli smeri, ki jih ubira novo pokolenje, zraslo v politično svobodni, a gospodarsko in socialno neurejeni državi. Ali ne bi Vi tudi trepetaje prislunhili Ančnikovim pesmi (Kako je Jerom odpravil tlako in desetino — Janez Perovšek), ki Vam kaže piščevo idejno nastrojenje:

»Spoštovati je treba lep kmetovski stan, sam Oče nebeški je kmet imenovan!«

Ko tako nekam svečano razpoloženi prisostvujemo rojstvu »Naše rasti«, se nam poraja obenem tudi vprašanje »Naše volje«. Ne bomo razpravljali, če je »Naša volja« dosegla svoj namen, opazamo le, da postaja čimbolj mladinski zabaven list v pravem pomenu besede. Ali ne bi bila idealna združitev »Naše volje« in »Naše rasti«, kar naj bi bil dokaz borbene volje najmlajše generacije, enotno uveljaviti svoje zahteve po pravici, redu in blagostanju svojega naroda? Upamo, da bo ta upravičena želja nas starejših omladinskih delavcev naletela na pravilno razumevanje in uveljavljanje, in da bo kmalu »Naša rast« dragocena literarno-kritična priloga v duhu sodobnega nacionalizma prerojena »Naši volji«.

—jj—

POPRAVEK

V članku o knjigi g. dr. E. Mejaka v prejšnji številki nam je žal tiskarski škrat pokvaril misel drugega stavka, ki naj se glasi: »Čim dalje se odmika doba bojev za narodno državo, tem bolj je možno (ne močno) objektivno gledanje na takratne dogodke.«

Prosimo, da to blagohotno upoštevate!

kokratnim potrebam časa, strogo na stališču zasebne lastnine in da večji del njih in velik del socialistov nikakor ne simpatizirajo s Sovjetsko Rusijo, ki jo smatrajo za nič manjšo diktaturo kakor fašistične države — kar veliko pomeni, če vemo, kaj znači Francozu »liberté«. Komunisti, seveda, jo proslavljajo kot raj demokracije, deloma, ker so slabo informirani, deloma namerno — vedno pa je to »dober viec«. Ker jih nič ne mika priti pod komando tovariša Staljina, so socialisti doslej odklanjali predlog komunistov, da naj se ustvari potom fuzije enotna stranka vseh delavcev-marksistov,

»l'unité«.

Možno pa je, da se to stališče v bodoče izpremeni, ker se v socialistični stranki opaža zadnje čase močan preokret večine na levo, če lahko verjamemo desničarjem, ki to trde. Ta komunistični enfant terrible je torej stalno kralil mir v hiši ljudske fronte, organiziral in netil s pomočjo C. G. T. (Confédération générale du travail; to je najmočnejša organizacija delavcev, ki znaša 17 milijonov; Confédération française des travailleurs chrétiens jih šteje n. pr. samo 600.000), ki jo ima povsem v rokah, štrajke in protestne shode proti »lastni« vladi, ker mu je ta pač bila še premalo »radikalna« in povzročil tudi nedavni družinski krah — padeč vlade. Sedaj so spremenili taktiko, hoteli so v vlado. Radikali pa jim niso pozabili zla, ki so jim ga prizadejali, in ko so končno zopet dobili setavo vlade v roke, so jih črtali iz kombinacije: »c'est de l'eau et non de l'huile qu'il importe de jeter sur le feu«. Socialisti so se solidarizirali s komunisti, odklonili vstop v vlado in obljubili le podporo v parlamentu.

Tako je prišlo do skoro homogene vlade radikalov, ki ni po volji ne desnici, ki je zahtevala nacionalno fronto, niti socialistom in komunistom; slednji so izjavili, da to ni vlada ljudske volje in da bodo izvajali posledice. Ko pa se je vlada pojavila prvič pred parlamentom in obljubila zvestobo programu ljudske fronte, je dobila vendar zopet vse glasove le-te, razen tega pa sta glasovala zanjo tudi centrum in zmerna desnica, ki sta se pač pošteno oddahnili po prestanem strahu pred grozečim vstopom komunistov v vlado. Torej imponantna večina, ki pa ima seveda le začasen značaj.

Ker je ljudska fronta edina možna večina v sedanjem parlamentu in čas za nacionalno fronto še ni zrel, je verjetno, da za dobo sedanje legislature še ne bo konec te fronte levice, ki pa je, kot rečeno, le provizoren kompromis.

Če komunisti poudarjajo, da so sicer pristali na program ljudske fronte, katerega uresničenje pa znači zanje le prvo etapo, je jasno, da se morajo prej ali slej zopet raziti z radikali in končno še s socialisti, katerih pot ne vodi tako daleč na levo (seveda predpostavljeno, da ostanejo vsi zvesti programu svojih strank).

Drugo vprašanje, s prvim v ozki zvezi: kaj je misliti o

socialnih reformah,

ki jih je izvedla ali hoče izvesti ljudska fronta, kako jih sprejema javnost?

Gledano s stališča člana ljudske fronte, značijo te reforme večjo ali manjšo zadovoljitev njegovih zahtev, odvisno od tega, katere stranke je član. Lahko pa se reče, da povsem zadovoljen ni nihče. Nekateri teh reform (40 urni delavnik, ki rodi ponekod težkoče, n. pr. v bolnicah, in je bil nedavno tega za vojno industrijo odpravljena, plačane počitnice in drugo) so sicer prinesle izboljšanje delavčevega stanja in statistika kaže, da se je v zadnjem času to stanje najbolj izboljšalo ravno v Franciji; treba je pa sicer le videti, kako odličen je francoski delavec! Druge reforme so se izkazale kot nepopolno izvedene, tako da niso mogle imeti nameravanega uspeha, n. pr. arbitraža v slučaju spora med delodajalcem in delavci je bila prepočasna, prekomplikirana in neobligatna, torej čisto kršena. Štrajki, izvirajoči iz sporov zaradi mezd, odpusta delavcev in obnovitve kolektivnih pogodb so postajali vedno bolj pogosti, produkcija je trpela, kar je vplivalo porazno na trgovinsko bilanco. Vlada radi finančnih težkoč ni izvedla obljubljenih javnih del, brezposelnost ni padla skoro nič: dočim je bilo junija 1936. po statistiki delovnega ministrstva okoli 417.000 registriranih brezposelnih, ki dobivajo podporo (chômeurs secours), je znašalo to število koncem januarja 1938 okoli 404 tisoč in zopet stalno narašča. Devalvacija fran-

ka in povišanje delavskih mezd sta povzročila splošen porast cen, kar tvori nekak circulus vitiosus. Sedanja vlada hoče te napake popraviti: voditi hoče solidno finančno in valutno politiko, toda brez devizne kontrole, ki jo je uvedlo mnogo držav, ki pa ni združljiva z »liberté«, izvesti hoče javna dela, predvsem pa bo predložila zbornicam v potrditev nov

»code du travail«,

to je vrsto delovnih zakonov, ki naj nadomeste oziroma izpopolnijo sedanje in prinesejo toliko zaželjeni socialni mir (zato »Charte nouvelle de la paix sociale«) in z njim dvig produkcije ter notranjo in zunanjo okrepitev države. K posvetom o izdelavi teh načrtov je vlada pritegnila poleg zastopnikov srednjih slojev zgoraj omenjeno C. G. T. in pa organizacijo velikih delodajalcev, C(onfédération) G(énérale) (du) P(atronat) F(rançais). Jasno, da C. G. T. s tem načrtom, izdelanim od radikalov, ni povsem zadovoljna; predvsem zahteva »echelle mobile«, to je avtomatično povišanje in znižanje mezd v slučaju padea, oziroma dviga življenjskih potrebščin, kar bi seveda resno ogrozilo rentabilnost in obstoj mnogih podjetij in povzročilo tako novo brezposelnost; dalje skoraj popolno omejitve svobode gospodarjev v pogledu najema in odpusta delavcev, ki jih ne bi mogel več izbirati sam, ampak bi bil povsem odvisen od javnega urada dela. Glavno vprašanje je seveda, ali bo ta vladni načrt, ki ureja najem in odpust delavcev, stalnih delavskih zastopnikov, obligatorno arbitražo, statut štrajka (ki je obvezen, če ga izglasuje večina nameščencev s tajnim glasovanjem), kolektivne pogodbe ter predvideva tudi sankcije proti kršiteljem, odobrila skupščina in potem še senat, ki je »muhasta« in je že marsikatero zagodel ljudski fronti.

Kako gleda na te socialne reforme

desnica?

Kar se tiče skrajne desnice, ki so tudi izdelali svoj socialni program, navezujejo vse te skupine socialno dobrobit nerazdružno na svoj svetovni nazor oziroma ustavno ureditev države in vse drugačne rešitve seveda dosledno odklanjajo. Zmerna desnica, kot že rečeno, hoče te reforme ublažiti in modificirati: ustreže naj se ne le mestnemu proletarijatu, ampak tudi slednjim slojem: obrtnikom, trgovcem in uradnikom, ki so vsi trpeli vsled povišanja cen. Reforme naj se ne sprovedejo v smeri boljše vizacije in oviranja razvoja individualnih sposobnosti, ampak ob spoštovanju zasebne lastnine, tako, da se spravijo v sklad interesi različnih družabnih razredov, ki naj vsak nekaj žrtvuje v korist celote.

Vprašanje je seveda, v koliko bi stranke desnice res začele izvajati kak socialni program, če bi imele za to priliko, in če si ga niso nadele le pod pritiskom razmer kot volilno vabo.

Priznati je treba, da skuša sedanja vlada pravično urediti vse te spore, odbiti ostrine obe-ma nasprotnikoma in tako upostaviti

socialni mir.

Seveda to ni mogoče brez precejšnje mere vmešavanja in nadzorstva državne avtoritete; v to zvezo spadajo tudi postopna in napredujoča podržavljenja velikih transportnih podjetij in tovarn: tako so bile doslej podržavljenе železnice, vojna industrija ter tovarne avtomobilov in avionov. Pri vsem tem svoboda ne trpi toliko, kakor v totalitarnih državah. Kajti režim je in ostane demokratski; sicer pa se da-des »liberté« ne sme pojmovati več v smislu liberalizma ali pa anarhije.

Ali se bodo uveljavili in zmagali ti pomirjevalni in posredovalni poskusi ali pa ekstremisti ene ali druge strani s svojimi brezkompromisnim pozivom na boj in revolucijo, o tem je težko staviti kako prognozo. Morda bodo Francozi, ki so svetu dali že toliko svetlih vzgledov na vseh poljih človeškega udejstvovanja in kateri znajo v odločilnih trenutkih vedno žrtvovati svoje osebne in strankarske interese interesom nacije, našli svojo lastno pot: formulo socialnega sistema, kjer ne bo izkoriščanja slabega od strani močnega, ne da bi državljanji morali prej preliti toliko krvi in žrtvovati svojo toliko čuvano in ljubljeno liberté, ki edina nudi garancijo kontrole in kritike ter dopušča svobodno konkurenco duhov in idej. Ta misel se tukaj označuje z nazivom »système contractuel, conciliation« v nasprotju s korporativizmom, »delavsko fronto« in drugimi rešitvami, ki jih lansirajo totalitarne države in Sovjetska Rusija.

K. S.

(Konec v prihodnji številki)